

Klimat- och Näringslivsdepartementet
Naturmiljöenheten

kn.remissvar@regeringskansliet.se

kn.nm@regeringskansliet.se

Remissyttrande EU-kommissionens förslag till direktiv om övervakning av jordhälsa och resiliens

LRF har erbjudits att inkomma med synpunkter på EU-kommissionens förslag och tillhörande konsekvensanalyser om ett nytt direktiv om markhälsa och resiliens.

Sammanfattning

Markhälsa är en viktig fråga för LRF:s medlemmar. Vi har goda erfarenheter av att jobba med frågan i Sverige under lång tid och vill gärna bidra till den fortsatta utvecklingen på området. LRF ser emellertid att nyttan av det föreslagna direktivet i dess nuvarande utformning skulle bli marginell i förhållande till kostnader och ökad administration. Vidare ser vi att jobbet med god markhälsa bättre kan ske på andra sätt. LRF anser att förslaget innehåller många frågetecken och att det finns en stor risk att förslaget leder till en onödig ökning av administration och kostnader. För oss är det viktigt att lagförslaget inte ökar totala kostnader för provtagning och bedömning men framför allt inte ökar kostnader för enskilda lantbrukare/markägare. LRF är väldigt kritiskt till metoden för bedömning av markhälsa och till flera deskriptorer i Bilaga 1. Lagförslaget förespråkar att bedöma markhälsa med utgångspunkt att om man inte klarar gränsvärdet för en enskild deskriptor så bedöms den samlade markhälsan som dålig. Detta menar vi blir en starkt förenklad och felaktig beskrivning av markhälsa. För att underlätta genomförandet, minimera kostnader, arbetsbörda och administration, är det av stor vikt att nyttja befintliga system för miljöövervakning. Det finns även många frågetecken kring vilket syfte som markdistrikten faktiskt skulle fylla, hur övervakningen ska kunna hjälpa enskilda lantbrukare att utföra åtgärder som leder till bättre markhälsa och hur det är avsett att principerna för hållbart brukande ska användas. LRF anser att direktivet inte ska ange vad som är hållbara brukningsmetoder. Vår erfarenhet är att rådgivning är ett bra sätt att arbeta för att bidra till ökad markhälsa.

Övergripande synpunkter

- LRF ser en stor risk att förslaget kan leda till en onödig ökning av administration och kostnader. För LRF är det viktigt att lagförslaget inte ökar totala kostnader för provtagning och bedömning men framför allt inte ökar kostnader för enskilda lantbrukare/markägare.
- LRF delar bilden av att odlingsmark behöver värnas. En god markhälsa är avgörande för produktion av samhällsviktiga råvaror så som livsmedel, foder och andra resurser samt andra ekosystemtjänster. Det ligger i varje lantbrukares intresse att upprätthålla och förbättra en god markhälsa. LRF har emellertid svårt att se hur EU-kommissionens förslag kommer underlätta för lantbrukare att förbättra markhälsan på sin mark.
- LRF noterar att det finns förslag på att inkludera deskriptorer som redan rapporteras i annan EU-lagstiftning (bl.a. Vattendirektivet) detta kan riskera att medföra en dubbelreglering. Detta ska i största möjliga mån minimeras.
- Det finns en risk att detta lagförslag kommer innebära en större jordanalysbörd för mindre lantbruk än stora. En tidigare genomförd undersökning av LRF och Jordbruksverket visade att lantbrukare med stora gårdar och medlemmar i Greppa Näringen var mer insatta och utförde fler miljöåtgärder än de med små gårdar och som inte var medlemmar i Greppa Näringen. Åtgärderna omfattade exempelvis växtnärbalanser, markkarteringar, strukturkalkningar och täckdikningar. Detta förklarades dels med att rådgivningen har inspirerat och motiverat lantbrukarna, dels att det sannolikt är lättare att utföra investeringar på större gårdar¹.
- LRF anser att de deskriptorer och gränsvärden som listas i Bilaga 1 i förslaget i vissa fall inte är relevanta för svenska förhållanden och är onödigt detaljerade. Det riskerar skapa ett nytt administrativt betungande system av omfattande provtagning i stället för att dra nytta av befintliga miljöövervakningssystem. För att underlätta genomförandet, minimera kostnader, arbetsbörd och administration, är det av stor vikt att nyttja befintliga system för miljöövervakning. Det är också viktigt att bästa tillgängliga metod för bedömning av markhälsa används på den aktuella platsen och att deskriptorerna som analyseras är relevanta.
- Det är djupt problematiskt menar LRF att lagförslaget förespråkar att bedöma markhälsa med utgångspunkt att om man inte klarar gränsvärdet för en enstaka deskriptor så bedöms den samlade markhälsan som dåligt. Detta menar vi blir en starkt förenklad och felaktig beskrivning av markhälsa.

---

¹ [ra20_22.pdf \(jordbruksverket.se\)](#)

- Lagförslaget är primärt anpassat till jordbruksmark och passar sämre för skogsmark, fjäll och skärgård samt vissa betesmarker. LRF vill se tydliga avgränsningar av lagförslaget och föreslår att undantag bör göras för obrukad mark som t.ex. fjäll och skärgård men ev. även skogsmark. Skogsbruk är en nationell kompetens och det av avgörande betydelse att respektera principerna om subsidiaritet och proportionalitet varför det kan ifrågasättas om det ska inkluderas i direktivet.
- LRF anser att det är viktigt att uppmärksamma värdet på den data som kommer att finnas på plats till följd av införandet av direktivet. Både ägandefrågan, kostnaden för insamlingen av data samt värdet av denna data bör adresseras.
- Ett område där LRF ser att förslaget verkligen skulle kunna göra skillnad är kopplat till den tydliga ambitionen om att skydda jordbruksmarken från onödig exploatering. Jordbruksmark är en väldigt värdefull resurs som måste skyddas, främst från omfattande ianspråktagande av mark för etablering av infrastruktur, industri eller bostäder. Detta är viktigt för att säkra en långsiktig tillgång på livsmedel, energi, biodiversitet och andra förnybara material.
- LRF ifrågasätter syftet med att etablera markdistrikt. Avsikten bakom förslaget är att medlemsländer ska kunna ta hänsyn till regionala skillnader och dess påverkan på markhälsan. LRF uppskattar denna ambition då lokal hänsyn behöver tas vid arbete med jordhälsa men anpassning behöver ske på en ännu mer lokal nivå ibland till och med inom en viss gård. Detta kan på ett mycket mer ändamålsenligt sätt uppnås genom rådgivning än genom etablering av markdistrikt. Om markdistrikt ändå kommer etableras är det viktigt att antalet begränsas till så få distrikt som möjligt och att man i hög utsträckning bygger etableringen på befintliga myndighetsstrukturer, för att begränsa administration och kostnad.
- LRF anser att direktivet inte ska ange vad som är hållbara brukningsmetoder. Brukningsmetoder avgörs bäst av lantbrukaren och måste anpassas till lokala förutsättningar, klimat och rådande väder. En bedömning som inte kan avgöras av ett EU direktiv. En EU-gemensam definition av hållbara brukningsmetoder kommer också att vara begränsande för innovation och utveckling.
- LRF:s erfarenhet är att rådgivning är ett bra sätt att arbeta för att bidra till ökad markhälsa. Greppa Näringen som inleddes som ett projekt för minskad övergödning men som har utvecklats och omfattar rådgivning inom en rad olika områden. Detta har visats vara en framgångsrik metod för lokal anpassning av åtgärder. Det bygger på en kombination av att lantbrukaren får ökad egen kunskap tillsammans med lokal kännedom. Detta har visat sig vara ett mycket effektivt sätt att arbeta med jordhälsa utifrån ett underifrånperspektiv. Genom att som lantbrukare själv få kunskapen om jordhälsan och dess samband med skörd

och långsiktig bördighet så blir det naturligt och önskvärt att förbättra en dålig situation.

- LRF anser att det är viktigt att möjliggöra undantag från kraven i direktivet i fall det är motiverat. Det är viktigt att undersöka vilka övriga marker som ska undantas i en svensk kontext, t.ex. jordar som har hög andel kadmium i alven på grund av alunskiffer i berggrunden, obrukade marker som fjäll och myr och markområden som direkt är påverkade av stigande havsnivåer. Detta kan annars få mycket negativa konsekvenser för enskilda lantbrukare.
- LRF anser att det är viktigt att förslaget inte påverkar miljötillståndsprovningen inom lantbruket.
- LRF anser att det är viktigt att faktaunderlag om markhälsa som ligger till grund för olika regler i direktivet bygger på tillförlitlig data. Referenser saknas i flera fall i förslaget och är i vissa fall missvisande eller irrelevanta.

Detaljerade synpunkter

Definitioner (Artikel 3) och undantag

En definition saknas av obrukad mark för att möjliggöra undantag. Det saknas även en definition av soil sealing. Dessutom ser LRF behov att förtydliga definitioner kring ”natural land” och ”semi-natural land”.

LRF anser att semi-naturella betesmarker ska undantas. Det är även viktigt att undersöka vilka övriga marker som ska undantas i en svensk kontext, t.ex. jordar som har hög andel kadmium i alven på grund av alunskiffer i berggrunden, obrukade marker som fjäll och myr och markområden som direkt är påverkade av stigande havsnivåer

Markdistrikt (Artikel 4)

LRF ifrågasätter syftet med att etablera markdistrikt. Med tanke på de särskilda förutsättningar som råder i Sverige med stora ytor skog och fjäll är det särskilt svårt att på ett bra sätt dela in landet i olika markdistrikt. Avsikten bakom förslaget är bra dvs. att medlemsländer ska kunna ta hänsyn till regionala skillnader och dess påverkan på markhälsa. LRF uppskattar denna ambition då lokal hänsyn behöver tas vid arbete med markhälsa men anpassning behöver ske på en ännu mer lokal nivå ibland till och med inom en viss gård. Rådgivning är ett alternativt tillvägagångssätt som vi under lång tid arbetat med i Sverige och som ett mer träffsäkert sätt säkrar lokal anpassning av åtgärder utan att öka administrationen på samma sätt som vid etablering av markdistrikt. Om markdistrikt ändå kommer skapas anser LRF att Sverige bör etablera så få distrikt som möjligt för att undvika onödig administration och kostnader. Det är även viktigt att så långt som möjligt använda befintliga myndighetsstrukturer.

Miljöövervakning (Artikel 6, 7 och 8 samt Bilaga 1 och 2) och medlemsländers rapportering (Artikel 18)

LRF anser att de deskriptorer och gränsvärden som listas i Bilaga 1 är onödigt detaljerade och i vissa fall irrelevanta för svenska förhållanden. Detta riskerar skapa ett administrativt betungande system av omfattande provtagning som inte tillräckligt drar nytta av befintliga miljöövervakningssystem. För att underlätta genomförandet, minimera kostnader, arbetsbörda och administration, är det av stor vikt att nyttja befintliga system för miljöövervakning samt att bästa tillgängliga metod för bedömning av markhälsa används på den aktuella platsen samt att deskriptorerna som analyseras är relevanta.

I ett flertal artiklar (6.3 (d), 6.5, 6.6) omnämns fjärranalys och geografisk information. LRF ser vissa farhågor med att förlita sig på data som enbart är insamlad genom fjärranalys den bör alltid verifieras och kompletteras med fältdata för att vara tillförlitlig.

I artikel 8.5 står att medlemsländer ska se till att nya jordprov ska tas minst vart 5e år samt att detta ska rapporteras till EU-kommissionen och den Europeiska miljöbyrån vart 5e år enligt artikel 18. Vid jämförelse mellan olika mätomgångar i den nationella åkermarksinventeringen är det tydligt att åkermarkens tillstånd under de senaste två decennierna varit väldigt stabilt gällande de undersökta variablerna (bl.a. pH, total kolhalt, total kväve- och svavelhalt) med inga eller bara små förändringar under perioden². Av denna anledning anser LRF att provtagningsfrekvensen och rapporteringen på vart 10e år som idag sker i Sverige är tillräcklig och anser att detta ska ändras i direktivet.

LRF anser att Bilaga 1 bör innehålla en lista med mindre precisa deskriptorer och gränsvärden för att möjliggöra en ökad flexibilitet i den nationella implementeringen. Vissa gränsvärden i Bilaga 1 är dåligt refererade och onödigt precisa vilket pressar medlemsländer att övervaka markhälsa i på ett väldigt detaljerat sätt med låg träffsäkerhet för att bedöma markhälsa.

LRF anser att en riskvärdering i större utsträckning bör styra vilka parametrar som ska provtas för att minska administration och minska kostnader samt att bästa tillgängliga metod för analys av markhälsa ska kunna användas. På detta sätt blir svaren mer tillförlitliga och det skapar kontinuitet i mätserier över tid som möjliggör väl avvägda slutsatser.

Kommentarer på bilaga 1

---

² Eriksson, J. 2021. Tillståndet i svensk åkermark och gröda – data från 2011-2017. SLU: Ekohydrologi 168.

Deskriptorerna är främst anpassade efter jordbruksmark och är mindre anpassade efter jord i skogen, fjäll och skärgård. Regionala anpassningar är nödvändiga för att säkra att dessa områden också kan täckas in.

- Försaltning är något vi inte har problem med i Sverige och borde inte vara en parameter som Sverige ska behöva lägga tid och pengar på att analysera.
- Bedömning av erosion i mark baseras på modeller. För att modellerna ska fungera väl är det viktigt att lokala observationer utförs för att validera modellerna. Idag är kalibrering och valideringen svag för erosion och det viktigaste är att lokala observationer görs för att stärka kalibreringen och valideringen.
- Förändringen av markkol (SOC) ska för lerjordar bedömas utifrån en SOC/lerkvot. Denna kvot ger inte tillräcklig kunskap om kolhalten i marken. Metoden är inte tillräckligt anpassad efter jordar med hög lerhalt, vilket är vanligt förekommande i Sverige. Detta skulle innebära, om deskriptorn införs enligt förslaget, att man skulle behöva nå en orimligt hög mullhalt i jordar med hög lerhalt vilket skulle få omfattande påverkan på produktionen. LRF anser att bedömningen av SOC för lerjordar måste uppdateras för att ta hänsyn till marker med hög lerhalt.
- För markpackning är den föreslagna metoden för analys svår och kostsam. Metoden ger svar på hur hårt marken är packad men inte ett funktionellt mått. Det är även oklart hur gränsvärdena har tagits fram och var (geografiskt) den studien har utförts. Det är viktigt att ha i åtanke att många faktorer kan påverka markpackningen. Exempelvis kan både tunga maskiner men även naturliga processer som stora regnmängder, utebliven tjäle ligga till grund.
- Överskott av växtnäring i mark (fosfor och kväve) bör inte ingå i bilaga 1 del B och C. Reglerna i Nitratdirektivet riktar sig mot detta problem.
- Markbiodiversitet är en intressant deskriptor men idag saknas bra sätt att samlat mäta detta. Markandning som föreslås är ett otillräckligt mått på markbiodiversitet. Här behövs mer forskning.

Bedömning av markhälsa och markhälsocerifikat (Artikel 9)

Systemet med indikatorer och grunden för statusklassning av markhälsa är i förslaget utvecklat i likhet med principen "one out - all out". LRF anser att principen inte är rättvis och är tveksamma till orsaken bakom den snäva bedömning av markhälsa som presenteras. Principen blir inte rättvis mot lantbrukaren eftersom den saknar mekanism att särskilja antropogena och naturgivna orsaker till att jorden på en plats kan anses ha för låg markhälsa. En del jordarter är naturligt mer packningskänsliga och andra jordar är naturligt mer sårbara för erosion. Det är två exempel på naturgivna faktorer som inte kan påverkas av lantbrukaren. Ett annat exempel är nedfall av luftburna föroreningar. Detta har visat sig i vattendirektivet där nedfall av kvickliver lett till så höga halter i vatten i hela landet att Sverige behövt använda ett nationellt undantag för att kunna gå

vidare med att genomföra direktivet. Principen riskerar ge en felaktig bild över trender och faktisk utveckling av markhälsan. Förbättringar av enskilda ämnen visar att medlemsstaterna gör framsteg när det gäller att ta itu med föroreningskällorna, som i realiteten också ger effekt på markhälsan.

Erfarenheter från införandet av vattendirektivet visar att principen inte adresserar att trender och förbättringar över tid kan påverka det övergripande tillståndet. ”One out-all out”-principen är inte bra för vatten eller jord som påverkas av diffusa och varierande stressfaktorer som påverkar bedömningen av förbättringar av status/jordhälsa. Det är därför inte en bra idé att upprätta ett direktiv med denna princip för jordhälsa. Det saknas även ett förtydligande gällande i vilka fall och på vilken nivå markhälsa ska bedömas. I en svensk kontext är exempelvis en fullgod markavvattning helt avgörande om vi ska ha en god jordhälsa och att vissa delar i annan lagstiftning och regler hindrar detta i dagsläget, exempelvis i vattendirektivet.

LRF anser att det saknas en tillräcklig analys av konsekvenserna av upprättade markhälsocertifikat, med tanke på Sveriges särskilda förutsättningar med stora ytor av skog och fjäll samt markhälsocertifikatets effekt på markpriser. Det är inte klarlagt vem som ska stå för kostnaden för att analysera markhälsan för att upprätta certifikatet och det är viktigt att ha i åtanke att stor andel av åkermarken brukas som arrenden.

Hållbara bruksmetoder (Artikel 10 och Bilaga 3) samt utvärdering och översyn av direktivet (Artikel 24)

LRF anser att direktivet inte ska ange vad som är hållbara bruksmetoder. Bruksmetoder avgörs bäst av lantbrukaren och måste anpassas till lokala förutsättningar, klimat och rådande väder. En bedömning som inte kan avgöras av ett EU direktiv. En EU-gemensam definition av hållbara bruksmetoder kommer också att vara begränsande för innovation och utveckling.

Om medlemsländer skulle behöva införa hållbara bruksmetoder i nationell lagstiftning, skulle dessa utgöra baseline inom CAP. Metoderna skulle då inte kunna ingå som villkor i s.k. eco-schemes i pelare 1 eller miljö- och klimatåtgärder under pelare 2 (agri-environment climate measures) eftersom villkoren i sådana ersättningar måste gå längre än nationell lagstiftning och EU-lagstiftning. Eventuella merkostnader för bruksmetoderna skulle därmed falla på lantbrukaren, kostnader som ger små möjligheter att ersätta via merpris för produkterna på marknaden.

Det är svårt att utifrån tillgänglig aktuell information kunna bedöma konsekvensen av detta men införandet kan ha en omfattande påverkan på företagare inom jordbruk, skogsbruk och trädgård. LRF anser att det är genom rådgivning och olika åtgärder som exempelvis mellangrödor i den strategiska planen i CAP inom markhälsa som Sverige på bäst sätt kan arbeta med hållbara bruksmetoder.

Äganderätten är stark i Sverige och som företagare har man ett eget ansvar att besluta hur och vad det ska odlas på marken. Sverige har en rigid miljölagstiftning som jord-

och skogsbrukare har att förhålla sig till. Genom den starka lagstiftningen och genom kunskapsspridning via rådgivning så anser vi att mål kring markhälsa kan uppnås. Sverige har en lång tradition av att generellt ha varierande växtföljder. Vid utbyte med andra EU-länder så är det tydligt att svenska lantbrukare känner till en god växtföljds betydelse, både vad det gäller smittor och förfruktsvärde.

Exploatering/ianspråktagande av mark (Artikel 11 och Bilaga 1)

LRF anser att den tydliga ambitionen om att skydda mark från exploatering är väldigt positiv. Jordbruksmark är en värdefull resurs som måste skyddas, främst från exploatering för infrastruktur, industriella syften och bostadsbyggen. Detta är viktigt för att säkra långsiktig tillgång på livsmedel, energi, biodiversitet och förnybara råvaror.

LRF stöttar därför principerna i förslaget om exploatering, men det är viktigt att direktivet inte leder till begränsningar för lantbrukare och skogsägare som behöver nyttja mindre ytor för expansion av deras verksamheter eller bostadshus.

Förorenade områden (Kapitel IV)

I direktivet saknas ett generellt undantag för höga nivåer av naturligt förekommande ämnen vid definition av markförorening. Detta skulle kunna innebära att all mark med höga halter av ett visst ämne skulle kunna komma att anses som förorenad, vilket skulle kunna försvåra användandet av marken. Detta kan få långtgående konsekvenser för områden med höga kvicksilverhalter (skogsbruket) och höga kadmiumhalter (jordbruket framför allt Skåne delar av Västra Götaland.)

Metodik (Bilaga 2)

I bilaga 2 finns referensmetoder för olika analyser angivna. Om man i en medlemsstat använder en annan metod än den som står i Bilaga 2 och inte vill byta är det tillåtet att använda en transferfunktion. De metoder som idag används i Sverige för att mäta löslig fosfor och totalkväve i mark skiljer sig från referensmetoderna i bilaga 2 och saknar idag framtagna transferfunktioner. Att kunna använda samma metod för att analysera värden i mark är viktigt för att ta vara på befintlig kunskap, genomfört arbete och för att säkra att trendanalyser kan genomföras.

Erfarenhet från framgångsrikt arbete med markhälsa i Sverige

- Sveriges lantbrukare har under lång tid arbetat med rådgivning inte minst genom Greppa Näringen som inleddes som ett projekt för minskad övergödning men som har växt och omfattar rådgivning inom en rad olika områden. Detta har visats vara en framgångsrik metod för lokal anpassning av åtgärder, något som kommissionen lyfter upp som viktigt i motiveringen av direktivet. Greppa Näringen erbjuder rådgivning inom många områden som syftar till en effektiv användning av resurser inom jordbruket. Bland annat kväve, fosfor och växtskyddsmedelanvändning samt på senare tid även biologisk mångfald.

Greppa Näringen erbjuder en rad rådgivningsmoduler där flera syftar till att förbättra markhälsan. Exempel på detta omfattar 12A: Minskad markpackning och 12 B: Bördighet och kolinlagring. Inom bördighet och kolinlagring ligger fokus på att skapa en bra växtföljd och hjälp erbjuds för att hitta långsiktiga lösningar för bördighet och kolinlagring. Rådgivarna gör också beräkningar av faktisk kolinlagring genom beräkningsverktyget Odlingsperspektiv som blivit uppskattat. Inom minskad markpackning erbjuds råd kring hur man undviker risker och allvarliga skador på marken. Detta förbättrar grödornas rotsystem och utnyttjandet av växtnäring. Utöver detta erbjuds flera olika kurser som knyter an till ämnet att värna en god markhälsa.

- Viktiga åtgärder för markvård omfattar bland annat att jobba med en bra dränering av marker och att minimera erosion och markpackning. Det är möjligt att inom den strategiska CAP-planen söka investeringsstöd för detta. Det är även möjligt att genomföra olika skötselåtgärder för att stimulera kolinlagringen i mark, exempelvis genom att tillföra organiskt material eller odla fånggrödor eller mellangrödor.
- Strukturkalkning av lerjordar är en åtgärd som förbättrar och stabiliserar markstrukturen. Detta förbättrar jordens vatten- och näringshållande förmåga och gör jorden mer lättarbetad. En god maktstruktur minskar även risken för fosforförluster till vattendrag. Det är möjligt för lantbrukare i Sverige att gå samman och söka LOVA-stöd för strukturkalkning via Länsstyrelserna. En rapport över hur mycket som strukturkalkats med LOVA-stöd visade att knappt 42 000 ha strukturkalkades under perioden 2010-2016 vilket i snitt motsvarar 5990 ha per år³.
- År 2021 släpptes en ny app för markvård som heter "Hur mår min jord?" av Jordbruksverket och är ett verktyg som bygger på forskning utförd av SLU. Appen möjliggör för lantbrukare att på ett enkelt sätt lära sig mer om markstruktur och få tips på hur jordbruksmarken kan förbättras.

LANTBRUKARNAS RIKSFÖRBUND

Magnus Kindbom

Tf. enhetschef Näringspolitisk Analys

Maja Forssell

Näringspolitisk Analytiker

---

³ https://balticsea2020.org/images/Bilagor/Strukturkalkning-i-stor-skala_Geranmayeh-2017.pdf